

Školní připravenost dětí

Mgr. Magdaléna Kapuciánová

1. Co je školní zralost a školní připravenost?

Školní zralost je stav dítěte, který zahrnuje jeho zdravotní, psychickou a sociální způsobilost začít školní docházku. Školní připravenost je pojem, který označuje aktuální stav rozvoje osobnosti dítěte ve všech oblastech s přihlédnutím k vnitřním vývojovým předpokladům i vnějším výchovným podmínkám. Školní zralost může být vymezena prostřednictvím kompetencí, které jsou závislé na zrání organismu. Školní připravenost může být vymezena prostřednictvím kompetencí, které jsou do jisté míry závislé na prostředí a učení. (viz tabulka 1)

Tabulka č. 1

Školní zralost	Školní připravenost
emoční stabilita	respektování hodnoty a smyslu školního vzdělání (motivace ke školní práci)
záměrná koncentrace pozornosti	rozlišování různých rolí a diferenciací chování, které je s nimi spojeno
odolnost proti zátěži (adaptace na školní režim)	úroveň verbální komunikace
lateralizace ruky, motorická i senzomotorická koordinace a manuální zručnost	respektování běžných norem chování i hodnotového systému
vizuální diferenciací (zralost očních pohybů)	
sluchová diferenciací	
koordinace činnosti mozkových hemisfér	
myšlení na úrovni konkrétních logických operací	
autoregulace založená na vůli a spojená s vědomím povinnosti	

2. Jak připravit děti na školu?

Odpovídající tělesný vývoj a dobrý zdravotní stav – pravidelná docházka, hrubá a jemná motorika, grafo motorika – držení tužky, uvolnění paže, lateralita.

Odpovídající úroveň vyspělosti poznávacích (kognitivních) funkcí (rozdíly v párových obrázcích, rozdíly v párových tvarech, ukryté tvary, rozdíly mezi dvěma slovy, spojení mezi viděným a slyšeným vjemem a naopak, paměť na obrázky, na tvary, na řadu slov, zapamatovat si obrázky, vyjádřit je slovy, koordinace ruky a oka při psaní, vnímání vlastního těla v prostoru) – to je podklad pro individualizaci vzdělávání. Je zbytečné pracovat se všemi dětmi na jedné oblasti.

Odpovídající úroveň duševní práce schopnosti –zda se dokáže soustředit na zadaný úkol, zda i přes nezdary vytrvá v činnosti, jakou podporu potřebuje.

3. Smíšené třídy?

Rodiče se obávají, že nejstarší děti nebudou dostatečně připraveny na vstup do základní školy, sami totiž mají vlastní zkušenosti jen se třídami rozdělenými podle věku. Aby si přínos práce ve smíšených třídách dokázali představit a pochopit ji, je třeba jim trpělivě vysvětlit:

- Smíšené třídy podporují skupinovou a individuální práci. Tyto formy umožňují intenzivně se během dne věnovat menší skupině "předškoláků". Učitelka má větší možnost individualizovat práci pro každé dítě vzhledem k jeho potřebám a cíleně doplňovat případné rezervy v připravenosti na základní vzdělávání než ve skupině, kde je "předškoláků" dvacet pět a někdy i více. Obava rodičů, že děti nebudou dostatečně připraveny na vstup do základní školy, je proto zbytečná.
- Čím je věkový rozdíl mezi dětmi větší, tím jsou bohatší a pestřejší kontakty mezi nimi, mají více příležitostí k nápodobě, komunikaci, čímž se přirozeně rozvíjí jejich komunikační

schopnosti. Osvojují si více sociálních rolí i strategií jednání a rozhodování. Učí se, jak se uplatnit a prosadit, tedy obstát v různorodé skupině. Mají možnost střídát a ujasňovat si věkové role, učí se přecházet z jedné do druhé (pětileté dítě je starší než tří- a čtyřleté, ale je mladší než šestileté) a mají možnost zažít všechny. Přirozeně se tak u dětí rozvíjejí klíčové kompetence stanovené rámcovým program pro předškolní vzdělávání.

- Pro další život člověka je právě v předškolním období nejdůležitější to, že smíšené třídy poskytují přirozené podmínky pro socializaci dítěte, tedy jeho začlenění do širšího společenství lidí již mimo dítěti známou rodinu. Navazovat kontakty s dalšími, různými lidmi bude dítě muset zvládat po celý život a mělo by se to naučit přirozenou cestou. Právě smíšené třídy dávají příležitost, která se již v průběhu dětství a dospívání nevyskytne. V základním a středním vzdělávání budou převážnou většinu dnů trávit pouze s věkově stejnými vrstevníky.

4. Pro dobrou školní připravenost je důležité uplatňovat prožitkové učení

Termín prožitkové učení užíváme jako zkrácenou formu pro pedagogický (didaktický) styl učitelky, v němž se uplatňuje způsob, kterým se dítě předškolního věku učí a naučí samo spontánně, přes prožitek a zkušenost. Východiskem prožitkového učení je citové prožívání a iniciativa toho, kdo se učí. Abychom mohli v MŠ hovořit o prožitkovém učení, měly by řízené činnosti připravované učitelkou naplňovat následující znaky:

- **Spontaneita**

Tento znak označuje přístup dítěte k činnostem aktivně, tzn. že do činnosti vstupuje samo ze svého vlastního popudu.

- **Objevnost**

Tento znak je naplněn za podmínek, kdy učitelka připravuje činnosti tak, aby děti samy objevovaly, samy řešily a tím uspořádávaly, zpracovávaly a uplatňovaly své dosavadní zkušenosti. Jde o nastolení úkolů pro děti jako problému, na nějž mohou najít odpověď ve svém nejbližším okolí.

- **Komunikativnost**

Pro komunikativnost je otevřený prostor zejména při spolupráci. Je tedy dobré zadávat úkoly nikoli pro jednotlivce, ale pro skupinu, kdy je potřeba, aby děti mezi sebou spolupracovaly. Tento znak je možné dodržet také prostřednictvím připravených materiálů, o něž se děti musí dělit, a tak se domlouvat.

- **Aktivita a tvořivost**

Aktivitu a tvořivost dosáhneme, když připravíme natolik bohaté prostředí, že se v něm děti mohou rozhodovat mezi nabídnutými tématy či materiály a mohou v něm experimentovat. Nelze jich dosáhnout jednoznačně zadanými úkoly splnitelnými pouze jednou, námi zadanou a popsanou cestou.

- **Konkrétnost**

Konkrétní činnosti jsou ty, při nichž děti samy něco dělají, tvoří či zkoumají. Nepatří k nim činnosti, při nichž děti sedí a pouze poslouchají dospělého, čímž přijímají informace.

- **Celostnost**

Zapojení co nejvíce smyslů

Zkráceně se dá říci, že **východiskem je prožitek**, pokud možno společný všem dětem. Na tomto prožitku je pak postavena řízená činnost organizovaná pro skupinu dětí. Do této činnosti děti vstupují na základě svého rozhodnutí, bez vnější pobídky od učitelky. Pokud mohou děti v rámci

řízené činnosti rozhodovat např. o materiálech či technikách, které si zvolí pro provedení, a musí se na rozložení společné práce domlouvat, pak činnost splňuje všechny znaky prožitkového učení.

5. Náměty her a činností podporující rozvoj potřebných schopností pro úspěšný vstup dítěte do ZŠ

Hledání rozdílů - stromy, květiny, děti ...	rozvoj zrakového vnímání, rozlišování, podpora soustředěnosti
Skládání rozstříhaných fotografií nebo obrázků	rozvoj zrakového vnímání, představivosti, pozornosti, jemné motoriky, myšlení
Hra co se na mě změnilo	rozvoj zrakového vnímání, pozornosti, paměti
Hra „Hmataná“	hmatové vnímání souvisí s rozvojem jemné motoriky a grafomotoriky, kterou budoucí školák bude potřebovat především k nácvičce psaní
Stavění domečků	rozvoj zrakového vnímání, rozlišování, rozvoj jemné motoriky – úchop různých předmětů, rozvoj představivosti
Jak šly fotografie za sebou (např. seřaď, jak to bylo v mém albu)	rozvoj zrakového vnímání a pozornosti
Hra „Levá – pravá“ (levou rukou se chyt' za pravé koleno)	vnímání vlastního těla, pravolevá orientace
Hra Co je vlevo a co je vpravo	pravolevá orientace v prostoru
Slovní hra „Na krkavce“ – vymyslet co nejvíce slov začínajících hláskou „D“	sluchové vnímání a rozlišování první hlásky ve slově
Slovní kopaná	rozlišování první a poslední hlásky
Hra „Kukačko zakukej“	sluchové vnímání v prostoru
Hra na obchod	rozvoj představivosti, rozlišování, paměti
Porovnávání velikosti, barvy, počtu, tvaru, Najdi větší menší	rozvoj představivosti
Dlouhé chození	okysličování krve, mozku, plicních sklípků
Rovnovážné hry	posiluje se svalový aparát, správné držení těla
Hra skákací panák	rozvoj rovnováhy hrubé motoriky

Opravy:

nabídneme šanci k opravě, pomůžeme s korekcí – respektujeme zásadu otevřené budoucnosti

umět řešit problém

přiměřená obtíž je výhodou

hry na pravolevou a hornodolní orientaci – hlavně u dislektiků

ČJ:

slabiky - dům, domek domeček/ loď, strom, stůl
připnout kolíčky na věci podle počtu slabik

první písmeno, poslední

slovní kopaná

porovnávání rozdílů – sluníčka, koláče

časová posloupnost příběh – samy děti dělají
jak postupovala kresba

třídění: ovoce – jablko zvíře – pes
co nepatří do skupiny

Čtení

umět se soustředit
pravolevá orientace
otáčení stránek

řádky se čtou pod sebou
odleva doprava – příběhy obrázkové

Dítě, které umí číst a psát, když jde do školy, nezačíná pracovat, učitel má těžkou práci si všimnout, že už musí začít pracovat. Když ne, ujede mu vlak a velmi těžko se to dohání.

chytání míče
zachytit kutálející se míč

lego – tlumí předmatematickou představivost, prostorovou orientaci

aktivity na pracovních listech jsou až bonbónek navrch

Jazyk

pracovní činnosti, které rozvíjejí prostorovou a rovinnou představivost (domeček, byteček)

Orientace v prostoru

v sedě ukazují maringotka, schody, brána /ve stoje stejné/ v kleku/ ve stoji rozkročném okýnkem
oběhněte mne

nikdo ke mně nebude čelem

začarovat psy, aby byli na 4 nohou, 3, 2, žádná noha

koniček jede a vysvobodí princeznu tím, že k ní přijede

Počet

řukat – ukázat

dupání – nejde-li, zkusíme rukama (je to daleko od hlavy), liché jdou nejhůře

ukaz tolik co já

ukaz tolik co já ale jinak

kolik držím tužek

uděláme kolečko – zmenšíme, zvětšíme

zmenšování, zvětšování

máme míček – nafoukneme ho-zvětšíme, vyfoukneme - zmenšíme

Uspořádání

Časové uspořádání

Zlatá brána – ožívování v paměti, pořadí časové, kdo šel první, kdo po něm?

Na babu – vyvolávám vzpomínky, pořadí bylo časové. Hraje max. 5-6 dětí, ostatní sledují.

Srovnání fotek, které se vysypaly z alba

dřív, starší, později

Cyklus – podoba stromu v ročním období – neurčuje se první. Kdy začíná rok, je otázka úmluvy.

Uspořádání délky

Délka nohy, klacku, šišky

Hry: Digit – dva hrají, mají poradce
Ubongo

Literatura:

Michaela Kaslová: Předmatematické činnosti v předškolním vzdělávání, Raabe 2010

Jana Kropáčková: Budeme mít prvňáčka, Portál 2008

Korněj Čukovskij: Od dvou do pěti, 1975

Školní vzdělávací programy a evaluace v mateřské škole, Raabe 2008